

RAPPORT

MULIGHETSSTUDIE
BERGSDALEN
I VAKSDAL KOMMUNE

INNHold

1	Bakgrunn og rammer	4
1.1	Bakgrunn	5
1.2	Organisering	5
1.3	Hovedaktiviteter	5
1.4	Avgrensning og presisering.....	5
1.5	Bærekraft som premiss	5
2	Nåsituasjon Bergsdalen	6
2.1	Kort om Bergsdalen	7
2.2	Nåsituasjon reiselivsaktivitet	8
2.3	Hytteeierundersøkelsen	9
3	Mulighetsvurdering Bergsdalen	12
3.1	Rendyrke og forsterke de ulike områdene	13
3.2	Særskilte fortrinn og utfordringer.....	13
3.3	Vurdering av de ulike planene	15
4	Oppsummering.....	20

A woman with long brown hair, wearing a pink beanie, a dark blue jacket, a grey and white patterned scarf, and blue jeans, is riding a pink bicycle on a paved path. She is smiling and looking towards the camera. The path is lined with green trees on the left and a grassy area with a blue lake on the right. The sky is blue with some white clouds. A large green arrow-shaped graphic points from the left towards the woman.

KAPITTEL 1

BAKGRUNN OG RAMMER

1.1 Bakgrunn

Norconsult har engasjert Mimir as til å gjennomføre en mulighetsstudie for Bergsdalen. Mulighetsstudien skal være et reiselivs- og opplevelsesfaglig innspill til Norconsult sitt arbeid med kommuneplan for Vaksdal.

1.2 Organisering

Arbeidet har vært utført i perioden september – november 2017. Mimirs team i prosjektet har vært Torill Olsson og Ingrid Solberg Sætre. Oppdragsgjivers kontaktperson har vært Øystein Skofteland i Norconsult, mens Gjertrud Karevoll i Vaksdal kommune har bistått med tilrettelegging av befaringer, møter mm.

1.3 Hovedaktiviteter

Det har i løpet av prosessen vært gjennomført tre møter i Bergsdalen:

- Innledningsvis i prosessen: Befaring og ett åpent møte for å orientere om arbeidet
- Underveis: Befaring og individuelle møter med aktører for å få kunnskap om aktørenes planer, tanker om fremtidig utvikling mm.
- Avslutningsvis: Ett åpent møte rett før ferdigstilling av rapporten for å presentere analyser og anbefaling

Det er også gjennomført en hytteeierundersøkelse for å avdekke utviklingsmuligheter eller –behov knyttet til hyttene i området. Funnene i denne omtales i punkt 2.3.

Mulighetsstudien omfatter korte vurderinger både av formelle innspill til kommuneplanarbeidet og ideer og planer presentert i individuelle møter og

befaringer. I tillegg gjør vi mer overordnede mulighetsvurderinger med utgangspunkt i vår fagkunnskap innen reiselivs- og opplevelsesnæring. Her er også innsikten fra hytteeierundersøkelsen benyttet.

1.4 Avgrensning og presisering

Rammene for oppdraget gjør at de fleste vurderinger er overordnet. Vi har ikke kunnet omtale alle innspill eller tema som er kommet opp gjennom åpne eller individuelle møter. Vi har imidlertid forsøkt å peke på overordnede grep som kan forløse ny aktivitet, men har altså ikke kunnet realitetsvurdere de enkelte tiltakene. Dialogen med aktørene i Bergsdalen har avdekket et ønske om at mulighetsstudien mer skulle omfatte lokalsamfunnsutvikling enn reiseliv og opplevelser. Særlig var mange opptatt av bruk og eierskap knyttet til skolebygningen på Lid. Dette er i utgangspunktet utenfor Mimirs mandat.

Imidlertid er det sterk sammenheng mellom et godt sted å besøke og et godt sted å bo. Sammenhengen gjelder særlig i små samfunn som ønsker å utvikle et bærekraftig reiseliv. Der vi mener å ha faglig dekning for det vil vi derfor også ta med oss lokalsamfunnsperspektivet i våre vurderingen.

1.5 Bærekraft som premiss

En premiss for alle vurderinger er at de skal ivareta målet om et mer bærekraftig reiseliv, slik det er nedfelt i de tre temaene og ti prinsippene i illustrasjon 1. I praksis vil det ofte være umulig å finne løsninger som gagnar både natur, kultur, miljø, lokalsamfunn og økonomi. Det å jobbe med bærekraft blir imidlertid et verdigrunnlag som en må bruke for å balansere ulike interesser også når det kommer til enkelttiltak.

Bevaring av natur, kultur og miljø	
1.	Kulturell rikdom Å respektere, videreutvikle og fremheve lokalsamfunnets historiske kulturarv, autentiske kultur, tradisjoner og særpreg.
2.	Landskapets fysiske og visuelle integritet Å bevare og videreutvikle landskapskvaliteter, både for by og bygd, slik at landskapets fysiske og visuelle integritet ikke degraderes.
3.	Biologisk mangfold Å støtte bevaringen av naturområder, dyreliv og habitater, og minimere ødeleggelser av disse.
4.	Rent miljø og ressurseffektivitet Å minimere reiselivsbedrifters og turistenes forurensning av luft, vann og land (inkludert støy), samt og minimere genereringen av deres avfall og forbruk av knappe og ikke-fornybare ressurser.
Styrking av sosiale verdier	
5.	Lokal livskvalitet og sosiale verdier Å bevare og styrke livskvaliteten i lokalsamfunnet, inkludert sosiale strukturer, tilgang til ressurser, fasiliteter og fellesgoder for alle, samt unngå enhver form for sosial degradering og utnytting.
6.	Lokal kontroll og engasjement Å engasjere og gi kraft til lokalsamfunnet og lokale interessenter mht. planlegging, beslutningstaking og utvikling av lokalt reiseliv.
7.	Jobbkvalitet for reiselivsansatte Å styrke kvaliteten på reiselivsjobber (direkte og indirekte), inkludert lønnsnivå og arbeidsforhold uten diskriminering ut fra kjønn, rase, funksjonshemninger eller andre faktorer.
8.	Gjestetillfredshet og trygghet; opplevelseskvalitet Å sørge for trygge, tilfredsstillende og berikende opplevelser for alle turister uavhengig av kjønn, rase, funksjonshemninger eller andre faktorer.
Økonomiske levedyktighet	
9.	Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsdestinasjoner gjennom lokal verdiskapning Å sikre levedyktigheten og konkurransedyktigheten til reiselivsdestinasjoner i et langsiktig perspektiv, gjennom å maksimere reiselivets verdiskapning i lokalsamfunnet, inkludert hva turistene legger igjen av verdier lokalt.
10.	Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsbedrifter Å sikre levedyktigheten og konkurransedyktigheten til reiselivsbedrifter i et langsiktig perspektiv.

Illustrasjon 1: Tre tema og ti prinsipper for et mer bærekraftig reiseliv. (Kilde Innovasjon Norge).

KAPITTEL 2

NÅSITUASJON BERGSDALEN

2.1 Kort om Bergsdalen

Bergsdalen ligger i Vaksdal kommune, vel 1 times kjøretur fra Bergen. Selve dalen er ca. 20 km lang og strekker seg fra tettstedet og industristedet Dale, gjennom jordbruksbygder opp til fjellområdene ved Hamlagrø på grensen til Voss. Bergsdalen er innfallsport til attraktive fjellområder og kjente hytter som Høgabu, Gullhorgabu, Alexander-Grieg-hytten, Kiellandbu, Breidablikk og Vending.

Bergdalsvassdraget går gjennom hele dalen og gir en ekstra dimensjon til både til høyfjellet og kulturlandskapet, og ikke minst de bratte bakkene ned mot Dale.

Bergsdalen har i dag rundt 60 innbyggere, av disse relativt få barn og unge. Barneskolen ble nedlagt i 2009 og barna kjøres nå med buss til Dale. I 2017/18 gjelder dette 2 skolebarn. Den viktigste næringsveien er landbruk, men på de fleste gårdsbrukene er det minst en inntekt fra annen virksomhet. I de senere årene har dalen særlig hatt en stor produksjon av jordbær og «Bergsdalsjordbær» er et kjent begrep på Vestlandet.

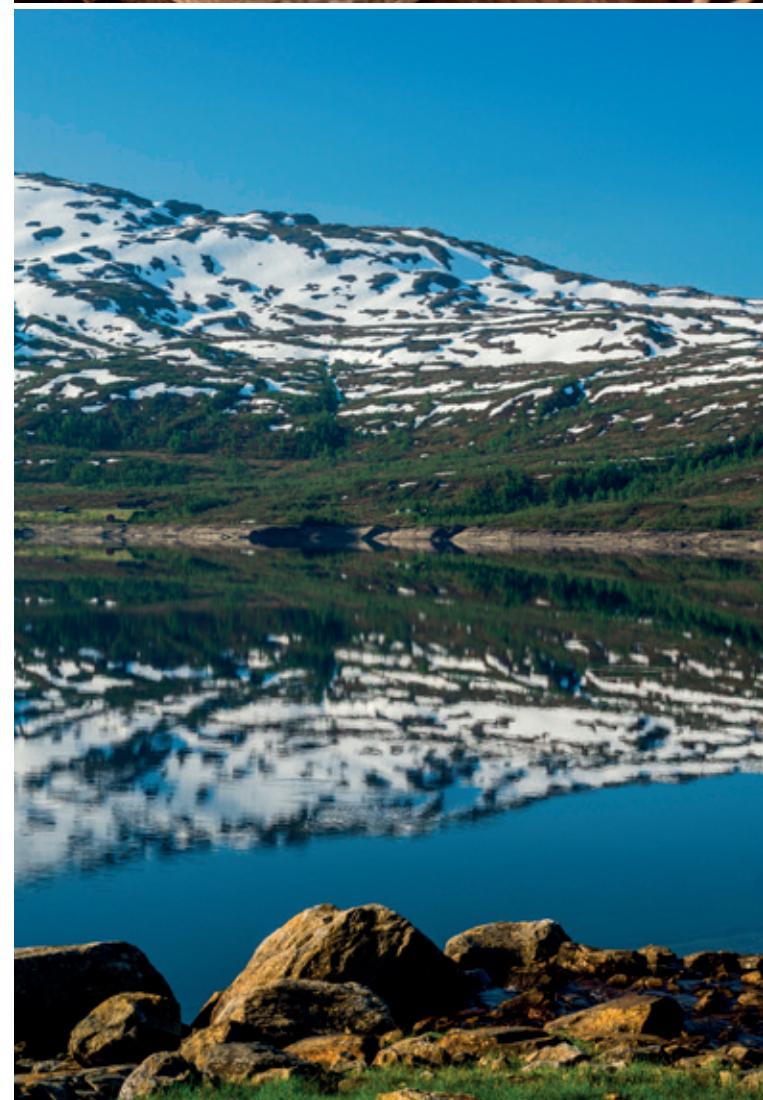
Veien gjennom Bergsdalen var tidligere en del av hovedveiforbindelsen (E16) mellom Oslo og Bergen. Veien er stedvis smal og oppfattes av mange som et hinder for videre utvikling.

Aktørene i Bergsdalen beskriver selv Bergsdalen som et samfunn som tidligere har hatt stor gjennomføringskraft og med en rekke ulike lag og organisasjoner, samt egne lokale arrangementer som for eksempel Bergsdalsdagene. Denne populære byggedagen er nå satt «på vent» etter at den ble

arrangert for siste gang i 2012. Nedgang i folketall gjør at utviklingsevnen nå er svekket, og nedleggelsen av skolen fremstår som særlig vanskelig og med sterk symboleffekt. I de individuelle samtalerne pekte flere på behovet for at bygda må stå mer samlet om en skal få til noe fremover.

Dialogen med innbyggerne avdekket at de ser et behov for at de tradisjonelle næringene i bygda – primært landbruket – opprettholdes og videreutvikles. Det påpekes at både landbruk og reiseliv er viktig for bygdas fremtid, og at disse næringene henger sammen og kan kombineres på ulike måter.

Kanskje er det også næringsmuligheter knyttet til å hente/møte besøkende på Dale og kjøre dem trygt og sikkert opp? Eller kanskje butikkene på Dale kan utvikle tilbud som gjør at lokalbefolkning eller hytteeiere slipper å reise ned for å handle. I dag er det også stor "handelslekkasje" til Voss fra de mange hyttene ved Hamlagrø. Ett eksempel er å gjeninnføre den gammeldagse fiskebilen eller kjøttbilen – som både er en rullende butikk og en møteplass? Eller kanskje butikkene kan begynne å levere varer etter modell av www.marked.no eller www.kolonial.no? Denne type servicetjenester er utbredt i byer der folk bestiller på nett og får varene levert på døren. Tjenesten er populær og er derfor også tatt i bruk på fjelldestinasjoner som for eksempel Trysil.

2.2 Nåsituasjon reiselivsaktivitet

Bergsdalen har vel 300 private hytter. Flesteparten av disse ligger i fjellområdene øverst i dalen opp mot grensen til Voss, samt en del ved Berge og ved Brekke/Lid midt i dalen. Ved Berge er det også etablert et område med sesongplasser for camping. Se for øvrig hytteeierundersøkelsen i punkt 2.3

I tillegg er det en del hytter (rundt 500) i Kvam herad samt Voss kommune rett over kommunegrensa ved Hamlagrø.

Mange av Vaksdal sine innbyggere bruker Bergsdalen som nærrekreasjonsområde både sommer og vinter.

Bergsdalen brukes også som innfallsport til en rekke DNT-hytter og andre hytter i høyfjellet. Dette skaper utfordring ift parkering, toalett, avfall i utfartsperioder. Dette gjelder spesielt ved Småbrekke og til dels ved Berge. Det kan synes som om det allerede er utfordringer knyttet til antall brukere og dagens tilretteleggingsnivå på en av de aller mest populære turveiene "Militærvegen". Grunneiere ved Småbrekke melder om stor slitasje på denne stien/

veien spesielt ved mye nedbør. En annen utfordring er at Bergsdalen har få synlige tilbud og dermed får liten næringsmessig effekt fra denne gruppen som har økt de siste årene.

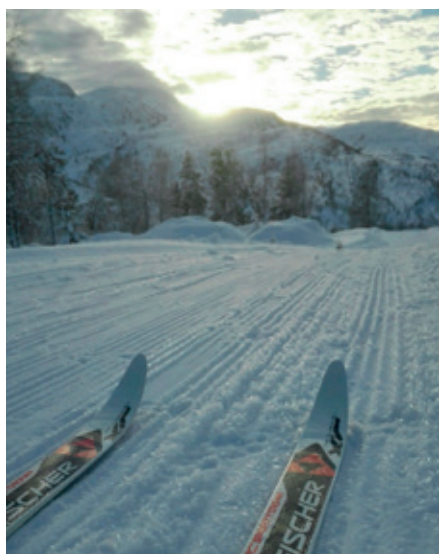
Reiselivet i Bergsdalen omfatter først og fremst hytteturismen samt Bergsdalstunet som driver møte-/selskapslokale, catering og som også har noe overnatting. Gjestene på Bergsdalstunet er primært knyttet til møter, selskaper, minnestunder eller arrangement. I tillegg har Bergsdalstunet noe drop-in gjester, herunder også fotturister, syklistar mm. Driften er sterkt koblet opp mot gården, og det legges stor vekt på lokal mat og bruk av egne råvarer. Bergsdalstunet er medlem i Hanen.

Bergdalstunet har også, sammen med syv andre lokale aktører, kjøpt Bergsdalshytta, en storhytte bygget av BKK. Bergsdalshytta har i underkant av 50 senger. Eierne er i gang med å pusse den opp for å drive med kommersiell overnatting. Målgruppen er primært grupper og lag, men en vil også gjøre forsøk med drop-in allerede sommeren 2018. Opplevelser i natur vil være et viktig salgsgargument,

og eierne har stort fokus på å utvikle og markedsføre konkrete ruter og naturopplevelser. Bergsdalshytta vil ikke ha egen servering, men baserer driften enten på selvhushold eller mat fra Bergsdalstunet.

Bergsdalshytta ligger på Brekke, ikke langt fra Bergsdalstunet som ligger på Lid. Som en kommersiell aktør vil Bergsdalshytta være avhengig av å jobbe kontinuerlig for å trekke gjester til Bergsdalen. Dette betyr en må utvikle tilbud som gir attraksjonskraft og «reason to go» for ulike målgrupper og sesonger, noe som krever utstrakt utviklingsarbeid og ikke minst samarbeid med andre. I en slik sammenheng er det også en stor fordel at Bergsdalshytta eies av en gruppe lokale aktører. Det er imidlertid helt avgjørende at utviklingen gjøres profesjonelt og på markedets premisser.

I tillegg er Bergsdalen arena for det årlige motbakkeløpet Bergsdalen Opp. Motbakkeløpet kan gjennomføres både på rulleski-, sykkel- og som løp og går fra Dale og opp til Storefossen. Strekningen er 4 km og har en stigning på rundt 10%. Les mer om arrangementet her: www.daleil.org.

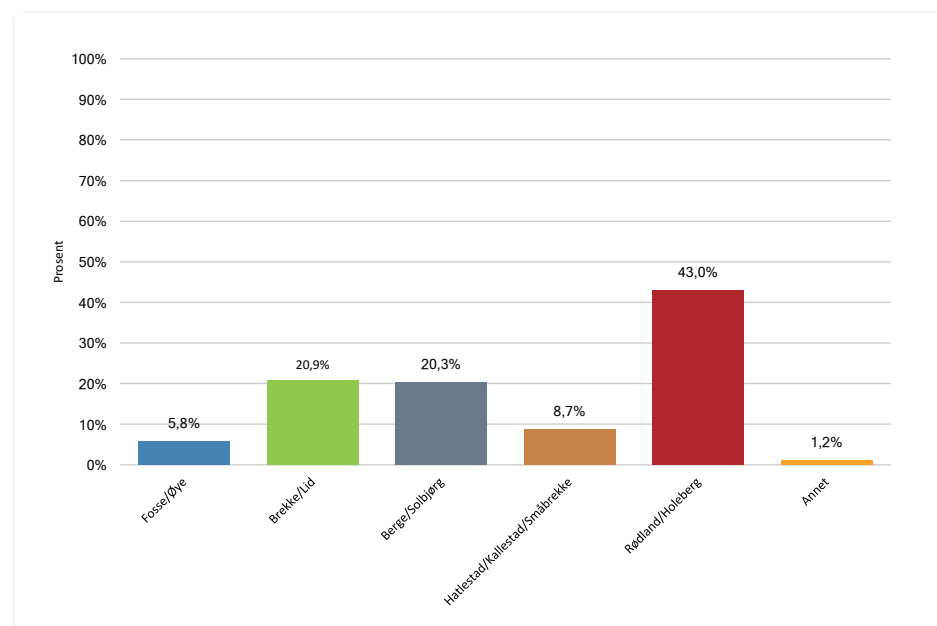

2.3 Hytteeierundersøkelsen

Hytteeierundersøkelsen ble gjennomført som en epostbasert undersøkelse i samarbeid med Vaksdal kommune. Gjennom kommunens adresseregister ble det sendt ut skjema til 334 registrerte hytteeiere. Det ble gjennomført en puring. Totalt kom det inn 198 svar, noe som tilsvarer en svarprosent på rundt 60 %.

Hensikten med undersøkelsen var å få innsikt i hvem hytteeierne i Bergsdalen er, hvordan de bruker hytta, hva de er fornøyd med og hva de ønsker annerledes. Hytteeierne er en viktig interessentgruppe i et lokalsamfunn. Deres tilfredshet er viktig for relasjonen med lokalbefolkningen. Den er også viktig for å fremsnakke Bergsdalen som attraktivt hytteområde dersom en ønsker videre hytteutvikling, og ikke minst kan innsikten gi rom for ny næringsutvikling.

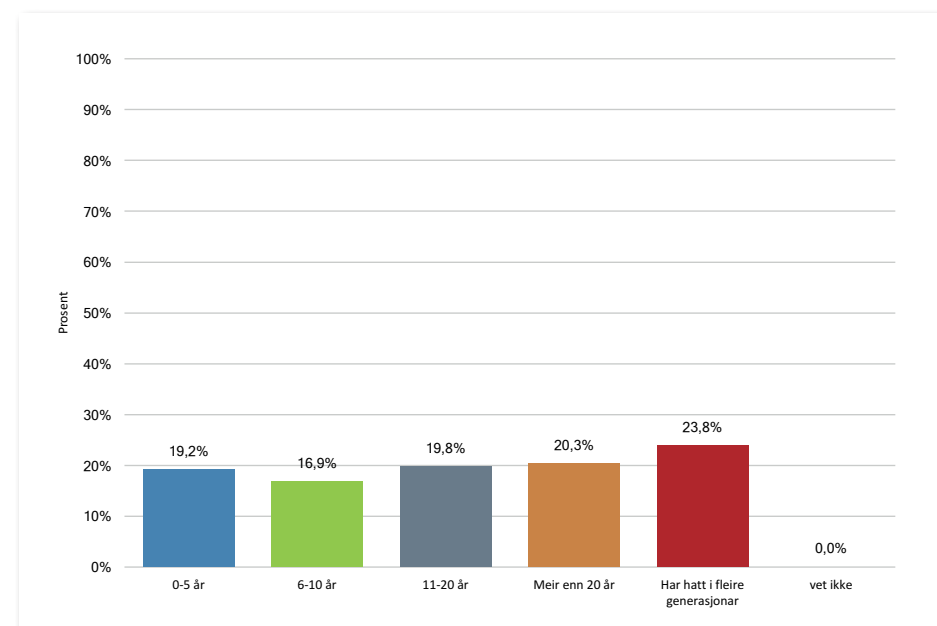
Over 40% av de hytteeierne som svarte hadde hytte på Rødland/Holeberg, rundt 20% hadde på Brekke/Lid og rundt 20% ved Berge/Solbjørg.

Illustrasjon nr 2.1. Fordeling av svar: Kor i Bergsdalen har du/de hytte

Over 99% av respondentene oppga at det var en familiehytte. Det ser altså ut til å være få bedriftshytter i Bergsdalen.

Over 40% av respondentene har hatt hytte i Bergsdalen i mer enn 20 år, samtidig er det nesten 20% som har hatt hytte mindre enn 5 år. Det kan altså se ut til at Bergsdalen har en relativt jevn fordeling av gamle og nye hytteeiere. Undersøkelsen sier imidlertid ikke noe om de nye hytteeierne også representerer nybygde hytter eller om de har kjøpt eksisterende.

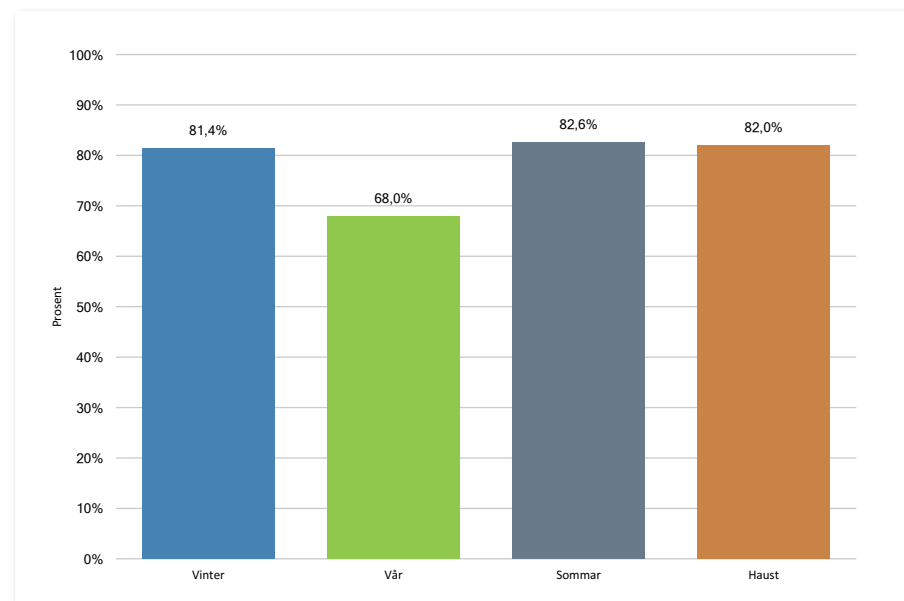

Illustrasjon nr 2.2. Fordeling av svar: Kor lenge har du/de hatt hytte i Bergsdalen?

Vel 85% av respondentene oppgir at de ikke har hytte andre steder enn i Bergsdalen.

Nesten 60% av respondentene bor i Bergen, rundt 15% bor i Dale eller andre steder i Vaksdal kommune, og og rundt 15% bor andre steder i Hordaland.

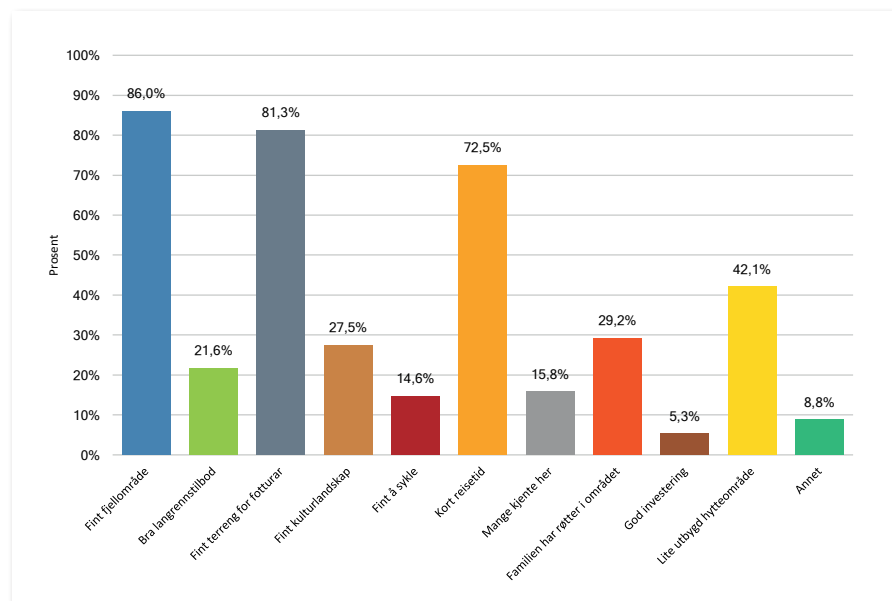
Respondentene bruker hytta jevnt gjennom året, se illustrasjon i 2.3. Den helårige bruken gjenspeiles også i at antall overnattingsdøgn. Nesten 30% har over 50 overnattingsdøgn på hytta, over 80% er der mer enn 26 døgn.

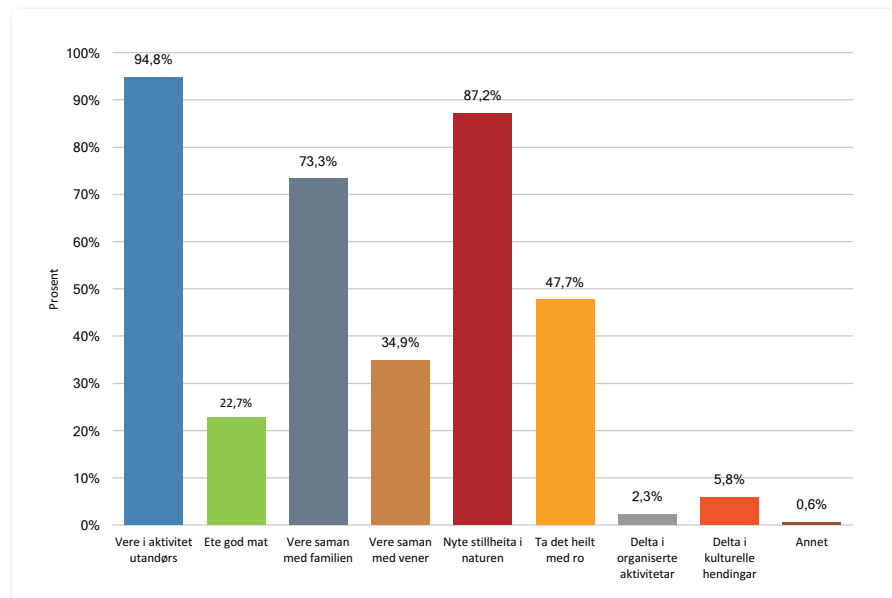
Illustrasjon nr 2.3. Fordeling av svar: Kva årstid brukar du/de hytte mest?

De viktigste årsakene til å kjøpe hytte i Bergsdalen er knyttet til naturen og muligheten for fotturer, mens langrennsmulighetene scorer overraskende lavt. Tilgjengelighet, dvs. kort reisevei er en viktig begrunnelse. Mange av respondentene fremhever også betydningen av at det er et lite utbygd område. Svarene gjengis i sin helhet i illustrasjon 2.4.

De viktigste målene med en ferie eller helgetur til Bergsdalen er å være aktiv i naturen, være sammen med familien og å nyte stillheten i naturen. Se for øvrig illustrasjon 2.5.

Illustrasjon nr 2.4. Fordeling av svar: Kvifor kjøpte du/de hytte i Bergsdalen?

Illustrasjon nr 2.5. Fordeling av svar: Kva er dei viktigaste måla med en ferie eller helgetur til Bergsdalen for deg/dykk?

På spørsmål om hyttelivet ble som forventet svarer de fleste ja. Flesteparten presiserer også her at de nyter freden og roen og setter pris på at området er lite utbygd. Noen foretrekker å gå på ski utenfor løypene, mens andre ønsker mer tilrettelegging for langrenn. Flere peker også på utfordringene knyttet til vinterbrøyting av veier både ift at det er negativt for skimulighetene og fordi de blir avkrevd avgift.

Hele 96% av respondentene er svært fornøyd eller ganske fornøyd med Bergsdalen som reisemål. Av kommentarene ser det igjen ut til å være naturen/turmulighetene, roen og den korte reiseveien som er det respondentene liker best.

Når det gjelder forbedringspunkter ser svarene ut til å være mer delt. Her nevnes både aktiviteter som alpint, sykling, bedre skiløyper, stier, turløyper, bedre tilrettelegging for bading, dagligvare/kiosk, flere dyr på beite (for å hindre gjengroing), den dårlige veien, bedre fiber og tv-signaler, vei/vann/kloakk, flere søppelcontainere, bedre parkering (særlig ved Hamlagrøsen). Disse temaene, samt forhold som knyttet til jordbruk/mat/gårdsutsalg, fiske og jakt nevnes også i forbindelse med spørsmålet om hva som bør være satsningsområde for økt aktivitet i Bergsdalen. Her kan det ligge et utviklingspotensial som vi kommer tilbake til i punkt 3.

Respondentene ser ut til å være delt i synet på om det skal komme flere hytter i Bergsdalen. Også blant de som er positive er det mange som presiserer at de er for en kontrollert utbygging og at de ser at det kan bidra til bedre infrastruktur og andre tilbud. Også når det gjelder spørsmål om utbygging av ski- og sykkeløyper er det ulike oppfatninger. Her ser det imidlertid ut til at flertallet er for økt tilrettelegging.

Totalt sett kan undersøkelsen oppsummeres med at hyttebefolkningen i Bergsdalen er fornøyd og bruker hytta mye, at noen ønsker at området skal være som nå, mens mange er positive både til flere hytter og mer tilrettelegging gitt at det skjer skånsomt. Selv om veistandarden nevnes ofte, ser den ikke ut til å være noen hovedsak for respondentene.

Foto: Hommedal/Vaksdal kommune

A woman with brown hair in a ponytail, wearing a grey and blue athletic jacket and black leggings, is running in a park. She is wearing white earbuds. The background is a blurred green landscape with trees and a path. A large green arrow-shaped graphic points from the left towards the center of the image.

KAPITTEL 3

MULIGHETS- VURDERING BERGSDALEN

3.1 Rendyrke og forsterke de ulike områdene

Bergsdalen som reisemål har tre ulike funksjoner:

- Dale som innfallsport og handels- og servicesenter
- Lid og Brekke med Bergsdalstunet og Bergsdalshytta. Her ligger også skolebygningen, kirken, ungdomshuset, samt grønnsak- og jordbær utsalg i sommersesongen
- Rødland og Holeberg med typiske fjellhytter- og terreng

I tillegg er flere steder i dalen innfallsport til DNT sitt rutenett og hytter. Funksjonssonene kan forenklet illustreres som på kart side 14.

De ulike områdene i Bergsdalen har litt ulike «roller» både for tilreisende og lokalbefolkning. Gjennom å rendyrke og forsterke disse ulike rollene

vil opplevelseskvaliteten øke og en vil kunne legge til rette for økt næringsutvikling og nye kassaapparater. Vi anbefaler derfor dette som et strategisk hovedgrep.

Etableringen av Bergsdalshytta kan skape ny energi i utviklingen i Bergsdalen. Nærheten til Bergsdalstunet, kirken og skolebygningen gjør det naturlig å tenke at området Brekke/Lid fremover kan bli et viktig knutepunkt for utvikling av reiseliv og opplevelser i Bergsdalen. Vi behandler derfor dette som ett opplevelsesområde. Dette kommer vi tilbake til i punkt 3.3.

3.2 Særskilte fortrinn og utfordringer

Basert på vår erfaring med utvikling av reiselivs- og opplevelsesnæring over hele landet er vår vurdering at Bergsdalen har to konkurransefortrinn:

- Tilgjengeligheten til både store befolknings-

sentra og en internasjonalt kjent besøksregion

- kombinasjonen av jordbruksbygd, kulturlandskap og helårig høyfjellsterreng.

Gjennom en sterkere kobling mot lokalsamfunnet og tradisjonelle næringer som landbruk, vil Bergsdalen kunne fremstå med sterkere egenart, noe som kan øke attraksjonskraften både i forhold til hytteeiere, gjester i utleiehytter og kommersielle anlegg, og ikke minst også som et mer attraktivt lokalsamfunn å flytte til. Dette utøver vi nedenfor.

I forhold til lokalsamfunnets ønske om økt næringsutvikling og tilflytning er det viktig å øke den lokale verdiskapingen. En viktig utfordring i dag er at Bergsdalen har få service- og opplevelsestilbud der besøkende kan legge inn penger. Det å styrke eksisterende aktører og å utvikle nye kassaapparater vil være viktig.

Det finnes allerede eksempler på hytteeiere eller andre utenbygdsboende som hatt både bryllup og konfirmasjonsfeiring i Bergsdalen; seremonien i kirken, selskapet på Bergsdalstunet og overnatting på Bergsdalshytta. Når Bergsdalshytta pusses opp og drives mer profesjonelt vil dette tilbudet forbedres betydelig. Dette gir rom for en koordinert satsning om aktørene ønsker.

Ett eksempel på en slik satsning finnes i Krødsherad der flere ulike aktører samarbeider i nettverket Bryllupsbygda. www.bryllupsbygda.no

Foto: Live Skinnnes

Foto: Live Skinnnes

Ad tilgjengelighet

Ny E16 og ny togtrase vil gjøre tilgjengeligheten til Dale enda bedre fremover. Det vil selvfølgelig ikke endre på utfordringen med den smale og rasutsatte veien opp i dalen.

Veien setter på en måte et slags tak på hvor mange mennesker som kan reise inn og ut av Bergsdalen på samme tid. Dersom en hadde planlagt en storstilt hyttebygging innerst i dalen med de effekter det ville hatt på veibelastning i typiske utfartsperioder ville veien definitivt vært en flaskehals. I ett slikt tilfelle måtte en gjort en kapasitetsvurdering og dimensjonert utbyggingen etter det.

Inntrykket etter samtalene med aktørene i Bergsdalen er imidlertid at de ikke ønsker noen volumturisme i dalen. Det betyr at veien er viktig, men ikke kritisk for den videre utvikling. Vår vurdering er derfor at man ikke må la veien få større betydning enn det den har. Man må gjerne arbeide politisk for å få en bedre vei eller å få utbedringer, men inntil dette skjer, må en ved salting, lyssetting, rassikring mm gjøre veien best mulig.

Ad kombinasjonen av jordbruksbygd kulturlandskap og helårig høyfjellsterreng

Hytteeierundersøkelsen viser at Bergsdalen leverer på viktige trender som ro, stillhet og opplevelser i natur, autentisitet og ekthet. Det å være i et lokalsamfunn og ikke på noen turistdestinasjon er viktig. At det er aktive gårdsbruk med både dyrehold, grønnsaks- og bær dyrking kan også sees på som en betydningsfull og positiv faktor. Dette er kvaliteter som tas inn også i arbeidet med å utvikle nye tilbud og konsepter.

For å styrke opplevelsen av lokalsamfunnet er det viktig å skape møteplasser der innbyggere og til-

reisende møtes, og å synliggjøre lokal historie og identitet. Bergsdalsdagene fungerte som en slik møteplass og identitetsbygger, men var etter hva vi forstår svært krevende å gjennomføre. En annen tilnærming er å skille og tilrettelegge utvalgte ruter av særskilt historisk interesse. En kan også lage et opplevelseskart for Bergsdalen som viser turruter, hytter, viktige steder av historisk interesse osv. Slik kan en både skape attraktive opplevelser for hytteeiere, gjester og lokalbefolkning. Et større bredde i tilbudet vil også sikre alternative aktiviteter på dager med dårlig vær, og vil ikke minst spre trafikken til ønskede områder, tilbud og kassaapparater.

3.3 Vurdering av de ulike planene

Som nevnt i punkt 1.3 har vi i dette arbeidet fått tilgang til formelle underlag til kommuneplanprosessen, andre planer og muntlige innspill i de individuelle samtalene. Innspillene går på

- Hytteutbygging
- Etablering av alpinanlegg
- Skolebygningen
- Ski-, vandre og sykkelvei langs vassdraget

Vi omtaler nedenfor disse ulike temaene enkeltvis, før vi i punkt 3.4 tegner et fremtidsbilde basert på videreutvikling av dagens funksjonssoner.

Utfra vårt mandat ser vi det ikke som mulig eller hensiktsmessig å vurdere hver enkelt plan detaljert. Slik vi forstår er dette heller ikke ønskelig fra aktørenes side.

Vi gjør derfor mulighetsvurderingen i første omgang knyttet til de ulike områdene i dalen, før vi i etterpå trekker frem noen viktige prinsipper og suksesskriterier.

Foto: Per Magne Kjode

Hytteutbygging

I forbindelse med kommuneplanarbeidet er det kommet flere innspill om hytteutvikling, både nede i bygda og oppe i høyfjellet. Det er utenfor Mimirs mandat å ta stilling til disse innspillene enkeltvis. På generelt grunnlag vil vi imidlertid si at det ser ut til å være rom for flere hytter i Bergsdalen uten at de kvalitetene som både lokalbefolkningen og hytteeierne er opptatt av blir truet.

Enkelte av dalens innbyggere uttrykker bekymring ift balansen mellom antall innbyggere og antall hyttegjester i fremtiden. Noen etterspør en øvre begrensning fra kommunens side når det gjelder areal som avsettes til hytteområder/hytteutbygging sett i forhold til arealer avsatt til boliger og funksjoner for fastboende.

I denne sammenhengen ble det også nevnt at det kan oppleves som urettferdig at det stilles strengere krav til vann/avløp/renovasjon etc. for helårsboliger enn for fritidsboliger. I følge Vaksdal kommune er kravene til fritidsboliger de samme som for helårsboliger.

På fjelldestinasjoner i Norge er det pt et økende fokus på å sikre tilgang til naturen gjennom å bygge mindre enheter, mer konsentrert arealbruk og mer miljøvennlige løsninger både når det gjelder materiale, energi mm. Dette gjelder selvfølgelig særlig på destinasjoner med sterkere utbyggingspress enn det man ser i Bergsdalen. Trenden er allikevel verdt å merke seg i nye hyttebyggingsprosjekter i Bergsdalen, særlig i fjellområdet innerst i dalen. Signaler om viktigheten av å sette av til «bakgrunnsareal» når nye områder reguleres til hytter, kom også tydelig frem på det siste åpne møtet med dalens innbyggere.

Hytteeierundersøkelsen viser også at vinterbrøytede veier er en utfordring samtidig som at mange ønsker større grad av tilrettelegging for stier, løyper mm. Forutsigbarhet er viktig både for eksisterende og potensielle hytteeiere. En juridisk bindende sti- og løypeplan kan derfor være hensiktsmessig. I forbindelse med beitedyr er det også en problemstilling knyttet til inngjerding av hytter.

Ved nye utbyggingsprosjekter bør det etableres grunneiersamarbeid der man setter av et beløp eller en prosentvis andel pr solgte enhet. Denne summen kan gå inn i en felleskasse og brukes til å gi kompensasjon for grunneiere som for eksempel ikke får utbygging, men som må holde friareal. Slike løsninger ser en først og fremst på fjelldestinasjoner eller ved kysten. Hytteutbygging lenger ned i bygda vil sannsynligvis ikke være omfattet av samme behov når det gjelder direkte tilgang til natur og friareal. Her kan altså friarealet være lenger unna hytteveggen, og midlene kan for eksempel brukes på å tilrettelegge stier og anlegg i kulturlandskapet.

Det presiseres at avtaler om generelle bidrag til en felleskasse må være basert på frivillighet, og at det derfor først og fremst er et holdningsspørsmål blant grunneierne. Kommunen kan i spesielle tilfeller også bruke utbyggingsavtaler eller rekkefølgebestemmelser i forbindelse med utbygging. Jussen i dette området er krevende, men temaet er viktig også for grunneiernes rettferdighetsfølelse. Kommunen bør derfor bruke den verktøykassen som ligger i Plan og bygningsloven i forhold til videre utbygging.

En annen utfordring i forbindelse med hytteutbygging er løpende finansiering av preparering og ved-

likehold av løyper og stier. Dette finansieres vanligvis gjennom et spleiselag der også hytteeierne er med. Erfaringen fra andre steder er at hytteeiere på mindre destinasjoner er mer tilbøyelige til å delta i finansieringen enn det man ser på større destinasjoner. Også denne løypeavgiften må baseres på frivillighet.

Alpinanlegg

Det foreligger planer om utbygging av et mindre alpinanlegg ved Lid, muligens også i kombinasjon med vintercamping og hytter.

Hytteeierundersøkelsen indikerer at hytteeierne er delt når det gjelder dette temaet; enkelte er opptatt av at det er en fordel at Bergsdalen ikke har noe alpin tilbud, mens andre ønsker et mindre alpinanlegg særlig med tanke på barn og unge.

Vår vurdering er at den største utfordringen ved et alpinanlegg i Bergsdalen er knyttet til lønnsomhet. Drift av alpinanlegg krever generelt store ressurser både til investering og drift, særlig om en også må legge opp snøproduksjon. Dagens alpinister er kresne og kan fort gå lei hvis anlegget er for lite. At anlegget oppleves som attraktivt er særlig viktig om en ønsker å etablere en vintercamp i tilknytning til området. Det er i alle fall helt avgjørende at driften av anlegget sees i sammenheng med lysløyper og skileiktilbudet ved skolen, slik at en får en bredde i vintertilbudet. Det vil også være viktig at anlegget får en lek og moro-profil, med park, skogsløyper mm slik at inviterer til annen bruk enn tradisjonelle alpinanlegg.

Det er vanskelig å gi noen nærmere vurdering av alpinplanene utfra vår nåværende kunnskap. Basert på hva vi har sagt i punkt 3.2 om Bergsdalens kon-

kurransetrinn er det ikke et alpinanlegg med en ev vintercamping som forløser potensialet. Sannsynligvis vil den største effekten av en alpinbakke kunne være for Bergsdalen som lokalsamfunn. Det er altså mulig at dette er et prosjekt som vil være mer hensiktsmessig om Bergsdalen lykkes i å få til befolkningsvekst og tilflytning av nye familier. I en slik setting vil anlegget også kunne ha en funksjon som lokalanlegg og ikke basert på tilreisende turister.

Skolebygningen

Skolebygningen ser ut til å både ha vært en viktig møteplass og ha en sterk symboleffekt i lokalsamfunnet. I underlagsmateriell og vår dialog med aktørene foreligger det ulike initiativ og tanker om videre bruk og eierforhold rundt skolebygningen. Grovt sett vil vi sortere de ideene vi er blitt forelagt i tre:

- Forsamlingshus for bygda
- Produksjonslokale
- Næringshage

Bygningsmassen og området rundt trenger allerede nå oppgradering og opprusting. Det vil antakelig være krevende å forvalte og drifte dette videre basert på dugnad og entusiasme. For at bygningen skal kunne fungere som en felles møteplass må den derfor fylles med virksomhet som kan generere en viss økonomi.

Gjennom å bruke deler av bygningen som produksjonslokale for syltetøy og annen lokalmat vil en få inn en kommersiell kjerneaktivitet. Dette kan gi grunnlag for en lokalmatbutikk der en kan selge andre basisvarer, noe vil være positivt både for lokalbefolkning og hytteiere. Butikken

kan kobles opp mot en liten kafe, ev også en liten næringshage/kontorfellesskap for lokale grunderere der også hytteiere kan leie plass for noen timer. Gjennom å legge disse tilbudene i samme enhet vil en gjøre det mulig å bemanne butikk og kafe og huset vil fortsatt ha en møteplassfunksjon. Litt avhengig av arealbruk vil kanskje gymsalen kunne beholdes og brukes som treningsrom, forsamlingslokale mm.

Med et lite befolkningsgrunnlag kan samlokalisering være avgjørende for at tilbudene skal være levedyktige. At skolehuset skal fungere som møteplass forutsetter at stedet fremstår som verdt et besøk, dvs. at innholdet fremstår som spennende og både bygning og uteområder oppleves som tiltalende og trivelige. Den utendørs opprustningen kan gjøre området egnet også for uteaktiviteter og forbedre overgangen mot lysløype og skileik. Ungdomshuset ved siden av er en del av samme opplevelsesrom, og bør derfor også integreres i planene.

Modellen som skisseres krever klare eierforhold og avtaler når det gjelder investeringer og drift. Det er krevende å drive bygget som en kombinasjon av «forretning og forening», og det må være tydelig sammenheng mellom innflytelse og ansvar. Ideen illustrerer imidlertid en mulighet for at skolebygningen kan beholde funksjonen som møteplass, men innenfor en ny ramme. Lykkes en med dette kan skolehuset også være med å løfte Lid/Brekke til et viktig opplevelsesmessig knutepunkt i Bergsdalen.

Ski-, vandre og sykkelvei langs vassdraget

Bergsdalsvassdraget går gjennom hele dalen og representerer visuelle og opplevelsesmessige kvaliteter. Enkelte grunneiere er nå i gang med å etablere en vandre-, sykkel- og langrennstrase langs vassdraget. Tanken er at dette skal bli en opplevelsesvei for helårig aktivitet der en tilrettelegger for fiske, bading, rasteplasser med bålpanner mm.

Vi vurderer dette som en svært god ide, både fordi den kan binde de ulike funksjonssonene sammen. Tilbudet vil kunne inkludere Villmarksleiren på Småbrekke og gjøre den tilgjengelig for flere brukergrupper, og vil også kobles opp mot P-plasser og stinettet til DNT. Den gir mulighet både for trening og lavterskel-aktivitet som vi vet er etterspurt feks av gjester på Bergsdalstunet og Bergsdalshytta. Løypen vil kunne tilrettelegges med informasjon og historieformidling underveis og vil slik være et verktøy for å synliggjøre lokalsamfunnet, jf punkt 3.2.

Vår vurdering er at dette tiltaket vil være verdifullt for bygdas egen befolkning, hytteiere og øvrige besøkende. Tilbudet vil føre til at flere bruker større deler av dalen og gir også muligheter for å etablere avstikkere til opplevelser og handelstilbud som er verdt et besøk. Det vil være viktig å vurdere plassering av etterspurte fasiliteter som toalett/parkering/avfall til steder der lokal verdiskaping kan kobles på.

Forslag om en slik ski-/vandre- og sykkelvei langs vassdraget ble presentert på det siste åpne prosessmøtet i mulighetsstudien. Flesteparten av

møtedeltakerne uttrykte at de var meget positive til et slikt tiltak og de understreket at flere brukergrupper vil kunne ha glede av en slik tilrettelegging. Samtidig kom det signaler om at dialogen med de grunneierne som vil kunne bli berørt, må tas på alvor og igangsettes så tidlig som mulig.

Andre stier

I tillegg er det flere aktører og grunneiere som ønsker å tilrettelegge stier med utgangspunkt i egne bedrifter eller opp i høyfjellet. Disse er ikke vurdert enkeltvis. På generelt grunnlag mener vi at dette er positivt ettersom det vil øke tilgjengeligheten til naturen og styrke opplevelsestilbudet i Bergsdalen.

I Fossnes i Stokke kommune i Vestfold er det etablert en tursti som har fått navnet STI FOR ØYE. Stien ble påbegynt i 2001 og ble offisielt åpnet 30. september 2010. 12 kunstnere fra 8 europeiske land ble invitert til å skape sine fortellinger om skogens egenart. De hjelper publikum til å oppdage det store artsmangfoldet i en helt vanlig skog i Vestfold. Naturen fremhever kunsten og kunsten synliggjør naturens mange underverk.

Stien er ca 2 km lang og åpen hele døgnet og lys på kunst og natur blir automatisk slått på ved mørkets frembrudd og slått av rundt midnatt. Stien er tilgjengelig for alle og spesielt tilrettelagt for rullestolbrukere.

Se mer her: www.stiforoye.no

Foto: Bent Rene Synnevåg/Sti for Øye

A photograph of a man and a young boy kayaking on a river. The boy is in the foreground, wearing a red beanie, a light-colored sweater, and a bright orange life vest. He is smiling and holding a black paddle. The man is behind him, also smiling, wearing a grey beanie and a plaid shirt. They are on a blue kayak. The background shows a forested riverbank with trees and water reflecting the sunlight.

KAPITTEL 4

OPPSUMMERING

Det konseptet som foreslås her er moderat og bygger på hva vi opplever at aktørene i Bergsdalen ønsker, dvs. en småskala utvikling innen reiseliv og opplevelser.

Illustrasjonen på side 22 gir en forenklet oppsummering av hvordan funksjoner og tilbud kan bli.

En helårs opplevelsesløype langs vassdraget vil binde sammen dalen på en god måte i forhold til opplevelsesmessig infrastruktur – både eksisterende og nye funksjoner og tilbud. I tillegg kan dette bli et samarbeidsprosjekt som binder sammen hele dalen og bygdefolket også «symbolsk», slik at

Bergsdalen igjen får et samlet bygdefolk.

Småskalatilnærmingen gjør også at vi i mulighetsstudiet har lagt størst vekt på å møte etterspørsel fra dagens hytteeiere, og at vi ser etter løsninger som gir verdi både hos dagens hytteeiere, gjester på Bergsdalstunet og DNT-vandrere, og ikke minst lokalbefolkning. Forslagene vil bidra til at det etableres en opplevelsesmessig infrastruktur som også Bergsdalshytta kan bruke til å utvikle attraktive tilbud.

Parallelt med at tilbudene utvikles er det nødvendig å markedsføre og informere om at de finnes.

Kommunikasjonen må legges opp ulikt ift ulike målgrupper. Dersom det ikke allerede finnes bør det etableres en gruppe på FB der både lokalbefolkning, hytteeiere og andre interessenter kan utveksle informasjon.

Et annet viktig kriterium for å få til utvikling er samarbeid og tillit mellom aktørene. Møteplasser og demokrati er viktig. For å få fremdrift må en imidlertid akseptere at en ikke kan være enig om alt. Det er også viktig «å heie» på dem som tør – og ikke minst som lykkes. Klarer en det kan Bergsdalen igjen bli et samfunn med stor gjennomføringsevne.

Foto: Gjertrud Karevoll

P-Plasser i tilknytning til
DNT-løyper og hytteområder

Dale
Innfallsport,
service og
handel

Fosse

Lid/Brekke

Bergsdalstunet, Bergsdalshytta,
skolebygg, lokalmat, produksjon
og salg, kafe, møteplass, kontorfellesskap

Berge

Sesongcamping,
hytteområde

Bergsdalen

Småbrekke

Villmarksleir

**Rødland /
Holeberg**

Fjell, turterreng,
hytteområde

Militærvegen

Høgabu

Gullhorgabu

Volummessig tilpasset
hyttebygging på fjellet

Spredt hyttebygging i dalen
forevrig, tilpasses kultur-
landskapet og bosetting

Helårs opplevelsesløype, sykkel-, vandring, ski,
fiske, bading langs hele dalen.
Kobles til andre kulturstier, f.eks på Lid

Illustrasjon nr 4.1:
Bergsdalen reiselivsmessige infrastruktur,
funksjoner og tilbud i fremtiden

Foto: Hommedal/Vaksdal kommune

A person wearing a camouflage hat and a backpack is standing in a river, holding a fishing rod. The river is surrounded by trees with autumn foliage. The sky is blue with white clouds.

MIMIR

Rådgivere for reiselivet i over 20 år

Bredochsgate 1, 3256 Larvik - www.mimir.no. Telefon: 33 11 55 30.